

Ranjaki

Metuljasti cvetovi za sončne kotičke

Kot sonce rumeno ali morda kot ogenj oranžno, včasih nežno rožnato ali popolnoma belo ... Ranjaki s svojim cvetenjem popestrijo v juniju prav vsako zeleno trato. Čeprav ob obilici junijskega cvetja morda ostanejo nekoliko prezrti, pa lahko prav ranjaki na domačem vrtu popestrijo bodisi skalnjak, škarpo ali druge sončne in sušne kotičke.

Besedilo:
dr. Jože Bavcon
in mag. Blanka Ravnjak

Fotografije:
dr. Jože Bavcon, Shutterstock

Rod ranjakov (*Anthyllis L.*) spada v družino metuljnic. Tako kot drugi predstavniki te družine imajo tudi ranjaki značilen metuljast cvet. Rod obsega številne grmičaste in zelne vrste ter je razširjen v Evropi, na Bližnjem vzhodu in v severni Afriki. V Sloveniji sta prisotni dve vrsti, in sicer *A. jacquinii* Kerner (jacquinijev ranjak) ter *A. vulneraria L.* (pravi ranjak). Slednji je zastopan še s štirimi podvrstami. Celoten rod je v slovenskem jeziku poimenovan po pravem ranjaku, saj latinska beseda *vulneraria* pomeni rano in nakazuje na njegovo vsesplošno uporabo v tradicionalni medicini.

Za pravi ranjak je značilno, da ima liste sestavljene iz sedmih parov več kot 1 cm dolgih eliptičnih lističev. Končni list je večji od preostalih, cel list pa je lahko dolg do 6 cm. Na vrhu 20 cm dolgega stebelca se konec maja ali junija nad podpornimi listi razvije socve-

tje, ki je sestavljeno iz sedečih metuljastih cvetov rumene, oranžne ali rdeče barve. Ti so veliki od 9 do 19 mm. Obarvanost cvetov pravega ranjaka je eden izmed razlikovalnih znakov posameznih podvrst. Te pa se med seboj ločijo tudi po pojavljanju v Sloveniji. Tako so doslej na primer podvrsto *A. vulneraria subsp. carpatica* našli le v Trenti in *A. vulneraria subsp. praepropera* le v Mojstrani.

Razlika med pravim ranjakom in jacquinijevim ranjakom

Pravi ranjak je vrsta, ki jo najpogosteje najdemo na travnikih vse od nižine pa do alpinskega pasu. Najraje ima suha in sončna rastišča. Tvori čudovite pritlikave neprave grmičke. Rastline namreč ne olesenijo, kar je značilnost pravih grmičkov.

Še bolj tipična vrsta kamnitih travnatih pobočij je jacquinijev ranjak. Zanj je značilno, da so listi sestavljeni iz drobnih ozkih in le do 1 cm dolgih lističev. Končni

drugih. Na posameznem listu je lahko kar od 10 do 20 cvetov. Ti so po obeh straneh prileglo dlakavi, kar svilnat videz. Tudi na otip je rastlina prijetno mehka, ki je podobno tistemu pri pravem ranjaku, le do 1 cm in so rožnato, mesno rdeče ali belo. Tvorijo goste blazinice, ki zapolnijo vsako špranjo dolge in precej močne korenine, ki najdejo lovju in rastlino trdno usidrajo v tla. Tako lahko hkrati nastavlja močnemu kraškemu soncu. Močnega sevanja jo varuje sivo zelena obarvanost posledica posebnih barvil. Ta preprečujejo poškodbe pri sončnem sevanju.

Priljubljeni za divje čebele z dolgimi cevki, ki lahko sežejo globoko v ustje cveta in dosežejo nektar. So pri pridobivanju nektarja iz pravega ranjaka druga taktika. Ker so preveliki, da bi lahko ratom segli v cvet, ga z zunanje strani pri dnu odločno odloknjico in nato skozi njo posejajo medicino. Tako da cvet ostane neoprašen. Nekatere vrste ranjaka so hrana tudi za ličinke nekaterih hroščev.

s kožo. Uporabljal se je lahko svež ali posušen. Posušena socvetja pa so bila tudi nadomestek čaja. Čaj naj bi pomagal proti kašlju. Še dandanes je ranjak ena izmed glavnih sestavin različnih kozmetičnih pripravkov, pa tudi domačih čajnih mešanic.

Brez truda čudovit okras na vrtu

Ranjaki so tudi zelo lep okras na domačem vrtu. Gajiti jih ni težko, včasih jih je celo bolje pustiti pri miru in nanje malenkost pozabiti. Zagotoviti jim moramo le sončen prostor in odcedna tla, jacquinijev ranjak pa se bo najbolje počutil še ob kakšnem kamnu. Ranjaki so zelo primerni kot pokrovne rastline, saj tvorijo resnično zgoščene nepravne nizke grmičke. S sajenjem tako nezahtevnih rastlin na naše vrtove bomo pridobili zagotovo več časa za uživanje ob pogledu na cvetice, ki nas obdajajo, pa še pestrost opraševalcev na vrtu se bo povečala.

Nepogrešljiv v tradicionalni medicini

Že od nekdaj je pravi ranjak predstavljal pomembno rastlinsko vrsto v tradicionalni medicini. Ima učinek proti slabosti in je rahlo odvajalo. Kot že ime pove, so ga uporabljali predvsem za celjenje ran, odrgnin, ureznin, srbečice in težav

Vabljeni v Botanični vrt Univerze v Ljubljani, ki je v maju odprt vsak dan od 7.00 do 19.00, v juniju do 20.00, rastlinjak pa od 10.00 do 18.00.

Več informacij na www.botanicni-vrt.si